

ritas Deus meus, accende me. Continentiam jubet; da quod jubes, et jube quod vis.»

SCUT DEDIT MANDATUM NOBIS. — Vox *mandatum* toties repelita significat Christum unice et crebro mandasse et commendasse dilectionis mutue præceptum, tum Apostolis, ut idipsum ubique prædicarent et saepe inculcarent; tum fidelibus, ut illi plane et plene obedirent.

24. ET QUI SERVAT MANDATA EJUS, IN ILLO MANET, ET IPSE IN EO. — Vox *manet* significat moram et habitationem, item intimam conjunctionem et societatem. Manet ergo Deus in obediente.

Primo, per «mandatum» et legislationem: lex enim, et consequenter legislator, manet in subdito, qui ei obedit; sicut doctrina doctoris manet in discipulo, qui eam audit et haurit, juxta illud: «Verbum Dei manet in nobis,» cap. II, vers. 14; ac vicissim subditus manet in lege et legislatore per disciplinam et obedientiam, qua ei inhæret et obedit.

Secundo, per amorem: qui enim mandata Dei custodit; Deum diligit, ac ab eo diligitur. Unde manet in Deo, sicut amans per affectum et amorem manet in amato. Anima enim magis est ubi amat quam ubi animat; vicissim manet in Deo, sicut amatum objective manet in amante. Eodem modo Deus manet in eo, scilicet et tanquam amans et tanquam res amata: «Qui enim adhæret Domino, unus spiritus est,» I Cor. VI, 17. Vide S. Bernardum, serm. 71 in Cant.

Tertio, diligens et obediens manet in Deo per clientelam; vicissim Deus manet in diligente per patrocinium, directionem et regimen quasi ejus tutor et custos, juxta illud *Psalm.* xc, 1: «Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cœli commorabitur.» Unde Syrus verit: *Qui servat præceptum ejus, per ipsum servatur.* Hoc est quod ait Zacharius, cap. II, vers. 8: «Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.» Parum fuit dicere, me tangit: sed eam partem nominavit que est in homine charissima, eademque ad sensum mollissima. Et Deus ad Abraham: «Noli, ait, timere; ego protector tuus, et merces tua magna nimis.» Hinc orat *Psalm.* «Esto mihi in protectorem et in domum refugii.» *Psalm.* xxx, 3. Unde eleganter Beda: «Sit, inquit, tibi domus Deus, et esto domus Dei: mane in Deo, et maneat in te Deus. Manet in te Deus, ut te contineat; manes in Deo, ne cadas. Serva mandata ejus, tene charitatem, noli te divellere a fide illius, ut gloriaris in presentia ipsius, et securus manebis in eo, modo per fidem, tunc per speciem. Manebit et ipse perennis in te, juxta quod et *Psalmista* decantat: In æternum exultabunt, et habitabis in eis.» *Psalm.* v, 12. Et S. Chrysostomus in cap. VIII ad Rom. explicans illud, vers. 14, *Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei:* «Ad comparandam, ait, filiorum hereditatem non satis est divino semel imbuti spiritu, nisi ejus ducatu perpetuo regamur, cum nauclerus sit anime nostræ,

auriga et ductor, agens nos in prælium contra spirituales nequitias in celestibus.»

Quarto, manet Deus in amante, quasi locatum in loco: Anima enim sancta est thronus, templum et colum Dei, uti docet Paulus I *Corinth.* III, 17, et *Isaias* cap. LXVI, vers. 4 et 2.

Denique Deus manet in justo substantialiter, quia suam essentiam et substantialiter justo communicat; facit enim eum consortem divinæ naturæ, II *Petri* I, 4. Vide ibi dicta.

ET IN HOC (per hoc) SCIVIS (q. d. Hoc indicio cognoscimus) QUONIAM (quod) MANET IN NOBIS, (nimirum) DE SPIRITU (Græca et Syrus, ex spiritu) QUEM DEDIT NOBIS. — Probat servantes mandata, ideoque diligentes Deum manere in Deo, ac Deum in ipsis, q. d. Ex Spiritu Sancto ejusque charitate que facit nos alterutrum diligere, cæterisque ejus virtutibus et donis quasi ex effectibus, cognoscimus quod ipse Spiritus Sanctus, ac consequenter Pater et Filius maneant et habitent in nobis, juxta illud: «Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis,» *Roman.* v, 5. Unde sequitur nos vicissim manere in Deo. «Deus enim charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo,» cap. IV, vers. 16. Ita S. Augustinus, Beda, Oecumenius et alii. «Ista connexio, ait S. Augustinus, satis aperte declarat fraternam dilectionem non solum ex Deo, sed etiam Deum esse, quam videmus tanta auctoritate prædicari. Cum ergo de dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrem (1).»

Nota, *scivis*, non fide divina, quam hæretici specialem vocant, quasi fideles certo credere debeant se habere fidem et gratiam Dei; non etiam certitudine physica et absoluta, ut vult Catharinus, sed certitudine morali et conjecturali, qualis ex signis et conjecturis, puta ex fuga peccatorum, studio virtutum, præsentim humilitatis, mortificationis, charitatis, contemptus mundi, etc., haberi solet; et quo majora quis in se hæc signa experitur, eo majorem habet certitudinem, quod sit in gratia Dei. Unde quo magis crescit in virtutibus, eo certior sit de sua gratia et salute; adeoque Andreas Vega, lib. IX in *Concilium Tridentinum*, cap. ultimo et penultimo, docet Sanctos posse habere tantam certitudinem quæ excludat omne dubium et metum contrarii, ut moraliter non dubitent de sua gratia: quomodo certo credimus Constantinopolim esse ex communi omnium assertionem, esto eam non viderimus; aut potius sicut sacerdos rite ordinatus certo scit se esse sacerdotem, et baptizatus scit se esse baptizatum, vel quia ic a viris fide dignis audivit, vel quia adultus se baptizari vidit; quæ ratione dicebat S. Antonius: «Ego Deum meum amo, non

(1) Alii: Est autem certissimum argumentum, nobis Deum inhabitare, quod nobis dedit de Spiritu suo, scilicet dona Spiritus Sancti, quibus certo nihil majus in tua vita nobis dari poterat.

timeo.» Hoc paucorum est et eximie Sanctorum, qui diu et ferventer Deo servierunt; qui tamen si spectent suam infirmitatem, formidare possunt ne forte fallantur in hac sua credulitate, esto actu non formident. Cæteri et formidare possunt, et actu formidant. Ita S. Hieronymus in cap. VI *Metaphysicæ*: «Nulla hora, ait, dormire, nullo tempore securi esse debemus, sed semper expectare diem judicii.» S. Gregorius, lib. VI, epist. 22 ad Gregorium, Augustæ cubiculariam: «Secura, ait, de tuis peccatis fieri non debes, et quousque veniat ultima vitæ tuæ dies, semper suspecta, semper

trepida metnere culpas debes.» S. Bernardus, sermone 3 *De Adventu*: «Cum et moam et proximi conscientiam debeam servare, neutra mihi satis nota est: utraque abyssus est imperscrutabilis, utraque mihi nox est.» Vide Concilium Tridentinum, sess. VI, cap. XVI. Communiter ergo Sanctorum certitudo et fiducia mixta est cum metu et formidine de opposito, juxta illud Pauli: «Cum metu et tremore vestram salutem operamini,» *Philipp.* II, 12. Voluit id Deus, ut hic metus nobis esset frenum ad humilitatem et stimulus ad actionem virtutis.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit inculcare veram Christi fidem, et charitatem tam Dei quam proximi. Primo, a vers. 1 usque ad vers. 7, docet discernendos esse spiritus, an sint veritatis, an erroris, hoc signo, quod spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo sit; qui vero solvit Christum, sit ex mundo et diabolo. Secundo, a vers. 7 ad 13, multis commendat charitatem, eo quod Deus sit charitas, et ex charitate Filium suum per incarnationem nobis dederit, etc. Tertio, a vers. 13 usque ad finem, tres præcipuos charitatis fructus et effectus recenset: primus est, quod habens charitatem in Deo maneat, et Deus in eo; secundus, quod charitas datur sit fiduciam in die judicii; tertius, quod charitas foras mittat timorem.

1. Charissimi, nolite omni spiritu credere, sed probate spiritus si ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundum. 2. In hoc cognoscitur spiritus Dei: omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est; 3. et omnis spiritus qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Antichristus, de quo audistis quoniam venit, et nunc jam in mundo est. 4. Vos ex Deo estis, filii, et vicistis eum, quoniam major est qui in vobis est, quam qui in mundo. 5. Ipsi de mundo sunt: ideo de mundo loquuntur, et mundus eos audit. 6. Nos ex Deo sumus. Qui novit Deum, audit nos; qui non est ex Deo, non audit nos: in hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris. 7. Charissimi, diligamus nos invicem, quia charitas ex Deo est. Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum. 8. Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est. 9. In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam Filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum. 10. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris. 11. Charissimi, si sic Deus dilexit nos, et nos debemus alterutrum diligere. 12. Deum nemo vidit unquam. Si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est. 13. In hoc cognoscimus quoniam in eo manemus, et ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. 14. Et nos vidimus, et testificamur, quoniam Pater misit Filium suum Salvatorem mundi. 15. Quisquis confessus fuerit quoniam Jesus est Filius Dei, Deus in eo manet, et ipse in Deo. 16. Et nos cognovimus et credidimus charitati, quam habet Deus in nobis. Deus charitas est: et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo. 17. In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii; quia sicut ille est, et nos sumus in hoc mundo. 18. Timor non est in charitate; sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet: qui autem timet, non est perfectus in charitate. 19. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus

prior dilexit nos. 20. Si quis dixerit quoniam diligo Deum, et fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? 21. Et hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat et fratrem suum.

4. CHARISSIMI, NOLITE OMNI SPIRITUI CREDERE. — « Spiritum » vocat suggestionem, inspirationem, impulsum, doctrinam, suasionem; aut potius ipsum suggerentem, inspirantem, impellentem, docentem, suadentem, puta ipsum doctorem, aut magistrum, q. d. Nolite credere omni illi quod a quolibet doctore, vel suasore vobis suggeritur aut suadet. Doctores enim varii, imo contrarii, vario et contrario spiritu aguntur. Boni, sapientes et orthodoxi aguntur spiritu bono Dei; mali et errantes, uti heretici, aguntur spiritu malo diaboli. Illi ergo aguntur spiritu veritatis, hi vanitatis, erroris et mendacii, adeoque spiritus bonus vel malus per doctorem ora loquitur, ait Dionysius. Sic Abbas Serenus apud Cassianum, *Collat. VII*, cap. xxxii, testatur se audisse demonem confidentem, quod per Arium et Eunomium impias hereses condidisset. Sic diabolus per os serpentis loquens tentavit et seduxit Evam, *Genes. iii*, 1. Respicit ad nautas qui non credunt omni spiritui, id est, vento, nec ei obsecundant; quia, si id facerent, aberrarent a destinato portu, et saepe agerent in syrtis, scopulos certumque exitium. Porro doctores vocat « spiritus », tum quia scientia et doctrina est spiritus et spiritalis; tum quia doctorem occurrat rationibus et impulsibus, quasi spiritibus, aguntur hi ad bonum et verum, illi ad malum et falsum. Unde jubet examinari et indagari quo spiritu agantur, antequam eis fidem adhibeamus. Hoc est quod praeponit Paulus, *I Timoth. iv*, 1: « Spiritus, inquit, manifeste dicit, quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris et doctrinis demoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, » etc., et *Ephes. iv*, 14: « Ut jam non simus parvuli, et circumferamur omni vento doctrinae. »

Alludit ad illud sui Evangelii cap. iii, vers. 8: « Spiritus ubi vult spirat, et vocem ejus audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. » Cujus loci sensus est, q. d. Sicut spiritus, id est, ventus, quoecumque eum trahit voluntas, id est, appetitus naturalis, ibi spirat, et tamen eum ejusque determinatum locum non cognoscis nec pervides, sed tantum ejus effectum et stridorem percipis: ita multo magis regenerationem hanc spiritalem ex aqua et spiritu, o Nicodemae, ejusque finem et terminum, nec sensu nec ratione naturali percipere vales, sed tantum ex revelatione et afflatu Spiritus Sancti, etiam symbola externa aquae et ablutiois in Baptismo videas. Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus, Euthymius, Jansenius ibidem. Ludit enim Christus analogice in voce *spiritus*, et prius per spiritum intelligit ventum, posterius

Spiritum Sanctum, cujus typus et symbolum est ventus.

SED PROBATE (sicut aurum probatur Lydio lapide; Syrus, *discernite*) SPIRITUS SI EX DEO SUNT. — Quia, ut ait Ambrosiaster in cap. v epist. I ad *Thessalon.*, solent spiritus hominum fallaciter quasi per imitatu nem dicere bona, et inter haec superinducere prava, ut per haec quae bona sunt, accepta ferantur et mala, ut quia unius spiritus dicta putantur, non discernantur ab invicem, sed per id quod licitum est, commendetur illicitum auctoritate nominis, non ratione virtutis. »

Porro Lydius lapis, quo probandi sunt spiritus et doctrinae, est non spiritus privatus cujusque, ut voluit Suavenfeldius: hic enim a diabolo esse agque potest, et saepe est ac agitur, ut cum unius alteri est contrarius (inde enim prognate sunt tot sectae inter se dissectae, quot capita Cerbero Poeta affluerunt); sed doctrina Apostolorum et Ecclesiae: haec enim est certa et communis fidelium omnium. Talis enim illa est, quam quasi suo aeo maxime accommodat et necessariam suggerit S. Joannes, dicens: « Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est, » etc. Perperam ergo heretici ex hoc loco contendunt hereses suas esse examinandas et probandas. Jam enim ille ab Ecclesia examinatus et damnatus sunt, ut privato cuilibet eas probare non sit opus, imo nec liceat. Ita S. Hieronymus ad *Pammachium*: « Cur post quadringentos annos, ait, docere niteris, quod ante nescivimus? usque ad hanc enim diem sine ista doctrina mundus Christianus fuit. » Et S. Augustinus, lib. II *Contra Crescentium*, cap. xxxv: « Ecclesiam, ait, perisse dicite, et vos unde nati fueritis ostendite. » Et Vincentius Lirinensis, *Contra haeres.*: « Si vitanda est novitas, retinenda est antiquitas: si profana est novitas, sacra est vetustas. » Acute autem Primasius in *Apocal.* cap. ii: « Jam, inquit, probati sunt spiritus ab Ecclesia, quid vis tu probare quod jam improbatum est? »

Moraliter docet hic S. Joannes, quemlibet fidelem non debere credere omnibus internis suis motibus, impulsibus, inspirationibus, desideriis, rationibus in speciem bonis, sed solerter examinandam esse ejus originem et auctorem, ut si is bonus et amicus sit, acceptetur; si malus et hostis, refutetur omnique vi ei resistatur. Si melancholicus sentit motus et impulsus tristitiae, accedat, pusillanimitatis, suspitionem, ne eis credat; quia si originem examinaret, inveniret ea oriri a spiritu malo melancholico, qui falsus est et fallax, juxta illud S. Eucherii ad *Valerianum*: « Si vis esse verax, suspicax non eris: non enim sus-

picamur nisi quod nescimus. » Cholericus agitur aestibus irae, vindictae, indignationis, putatque se regi zelo justitiae; sed sedata mente et ratione originem perquirat, ac inveniet ea oriri a spiritu malo bilis et cholerae. Ita cum Samaritani non recipiunt Christum, ideoque Jacobus et Joannes dicent: « Domine, vis dicimus ut ignis descendat de caelo et consumat illos? » Respondit: « Nescitis cujus spiritus estis; » putatis enim vos spiritu Dei agi, et agimini spiritu humano impatientiae, q. d. Vultis imitari zelum Eliae, ut habent Graeca et Syrus, puta spiritum vindictae, quo Elias quinquagenarios igne caelesti consumpsit; at nescitis hunc spiritum non esse Evangelicum, et praesentim non esse meae personae; meus enim spiritus est mansuetudinis, tolerantiae, beneficentiae. » Nam Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare, » *Lucas ix*, 36. Sic multi putant se agi spiritu Dei, puta spiritu veritatis, sobrietatis, castitatis, charitatis, etc., qui si penitus sincere et sine dissimulatione coram Deo fundum cordis examinet, inveniet se agi contrario spiritu diaboli, puta vanitatis, gulae, libidinis, concupiscentiae, etc. Quocirca in illis animi aestibus, passionibus et tumultibus suspendendum est judicium, donec iis sedatis mens conquiescens possit discernere, videre et judicare quid a quo spiritu sit, quid bonum sit, quid malum; et ad hoc maxime invocandus est Spiritus Sanctus, ut det nobis donum discretionis spirituum, cujus regulas practicas tradit Richardus Victorinus, *part. II*, cap. xxxiii in *Cant.*; Gersonius, lib. *De Prob. spirit.*; Turroremata, *prefat. in revelationes S. Brigittae*; noster S. Ignatius in lib. *Exercit. spirit.*; Adrianus ab Adriano, lib. *De inspirat.*; Bernardinus Rossignolus, lib. III *De Discipl. Christ. perfect.*, cap. x et seq. Vide et S. Bernardum, *serm. 37 et 74 in Cant.*, et *serm. De Septem spiritibus*, ubi sex spiritus distinguit, scilicet divinum, angelicum, diaboli, humanum, carnis et mundi. Porro, quantum et quanti momenti sit hoc discretionis donum, multis sententis, rationibus et exemplis docet Abbas Moses apud Cassianum, *Collat. II*, ubi inter alia ait cap. iv: « Tam beati Antonii, quam universorum sententia definitum est discretionem esse, quae fixo gradu intrepidum monachum perducat ad Deum, praedictasque virtutes jugiter conservet illasas, cum qua ad consummationis excelsa fastigia minori possit fatigatione conscendi, et sine qua multi etiam propensius laborantes perfectioni nequiverint culmen attingere: omnium namque virtutum generatrix, custos, moderatrixque discretio est. »

2. IS INOC COGNOSCITUR (legit Interpres *γνωσται*; jam legunt, *γνωσται*, id est cognoscite; alii, *γνωσται*, id est cognoscimus; Syrus, *cognitum est*) SPIRITUS DEI. — q. d. Haec est tessera verae fidei, doctrine et veritatis, quam docet et suggerit spiritus Dei, nimirum: « Omnis spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. » Haec

ergo aeo S. Joannis erat quasi tessera et symbolum verae et Christianae fidei, nimirum credere et profiteri Christi Filii Dei incarnationem coeternamque in carne aeternam; quia hunc articulo quasi novo et paradoxo tunc adversabantur omnes haeretici et hereses. Alii enim negabant Christi divinitatem, docebantque eum merum esse hominem, ut Cerinthus, Ebion, Menander, Carpocrates, et postea Cerdon, Marcion, Valentinus, Paulus Samosatensis, Theodotus, Montanus, Arius, uti videre est apud Irenaeum, Epiphanium et S. Augustinum, lib. *De Haeres.* Alii negabant Christi humanitatem, eamque non veram, sed phantasticam fuisse asserabant, ut Simon Magus, Manichaeus, Eutyches, Dioscorus, Apollinaris, Petrus Gnapheus cum Theopaschitis, sive Patropassianis, qui divinitatem in Christo passam et crucis fixam asserabant (1).

Addit S. Augustinus omnes hereses repugnare Christo incarnato, quia Christi doctrinae, Ecclesiae, Sacramenti, Pontificii et ordinis hierarchicoe a Christo instituto repugnant. Sic Pelagius negans gratiam Christi, licet ore confiteretur Christi incarnationem, reipsa tamen eam evortebat; quia incarnatio Christi non ad aliud facta est, quam ad conferendam nobis gratiam. Idem dicit de Lutheri, Calvini et caeteris sectaribus: qua de causa S. Joannes omnes haereticos vocat Antichristos, quia omnes Christi doctrinae et Ecclesiae adversantur, ac proinde spiritum non Christi, sed Antichristi et diaboli habent. Hoc sensu sub uno articulo incarnationis Christi caeteros omnes fidei articulos, totamque Catholicam doctrinam complectitur S. Joannes, q. d. Omnis qui rectam Christi fidem complectitur, ex Deo est.

Tertio, alii sic exponunt, q. d. Omnis qui confitetur Christum in carne venisse, ex Deo est, scilicet quatenus idipsum quod verum est, confitetur: omnis enim veritas ex Deo est; idem tamen quatenus hunc veritatis falsos errores et hereses admiscet, ex diabolo est.

Mysticus Oecumenius: « Confessionem, ait, hanc adventus Christi in carne, non lingua, sed operibus fieri intelligit. » Multi enim non solum heretici, sed et mali Catholici Christum veris confitentur, sed factis negant, q. d. Qui Christum confitetur tam recte vivendo, quam recte de eo sentiendo, hic ex Deo est: ita Didymus et Beda. « Quid juvat, ait S. Cyprianus, verbis virtutem astruere, si factis veritatem destruis? » et S. Augustinus: « Christum, inquit, confiteantur in carne venisse et verbis vera dicendo, et factis bene vivendo. Nam si confiteamini verbum, et factis negatis, fidei talium malorum prope est fides demoniorum. » Ex dictis liquet Transylvanos Arianos nuper in disputat. Albana, perperam et directe contra mentem S. Joannis haec sic explicasse: Christus dicitur

(1) Alii *τὸ* in carne venisse significare aiunt, in conditione lamini et abstracta. Cf.

venisse non in carnem, id est, assumpsisse carnem, sed « in carne, » id est, esse caro, hoc est, esse homo. Perperam, inquam: nam Hebraeis idem est venire in carne et in carnem. Nec venire in carne est, esse carnem: aliud enim est esse, aliud venire. Nec enim venit aliquo, nisi diversus ab illo, quique prius exiit vel tempore, vel natura: quomodo anima dicitur venire in carnem, quando embryo animatur: prius enim natura est esse animam, quam eam carni se unire, cum eaque facere compositum, puta hominem: esto eodem instanti temporis hæc fiat; anima enim creando infunditur carni, et infundendo creatur. Verum Christus non est anima, sed persona Verbi integra et subsistens: hæc enim venit in carnem, cum eam assumpsit factus homo. « Sic se exinavit formam servi accipiens, non formam Dei amittens. Forma servi accessit, non forma Dei discessit, hoc est confiteri Christum in carne venisse, » ait S. Augustinus, sermone 31 *De Verbis Apost.*, cap. iv. Idipsum patet ex antithesi, quam subdit S. Joannes, dicens:

3. ET OMNIS SPIRITUS QUI SOLVIT JESUM, EX DEO NON EST, — *q. d.* Jesus est quid colligatum et compositum ex deitate et humanitate, per vinculum et ligamen unionis hypostaticæ; qui ergo hoc compositum solvit, negans Christum esse Deum, ut Ariani; vel esse hominem, ut Ebionite: hic non est ex Deo, sed ex diabolo. Hic enim negat Christum Filium Dei e celo in carnem venisse, atque eum vel esse + eum, vel hominem duntaxat. Hoc est quod Athanasius in *Symbolo* proponit Christo credendum, dicens: « Qui licet Deus sit et homo, non duo tamen, sed unus est Christus; unus autem non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum. Unus omnino non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Nam sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus. » Ubi nota, et sicut significare unionem et unitatem, non eandem, sed similem: nam anima rationalis et caro faciunt unum compositum essentiali, puta unum hominem; deitas vero et humanitas juncta in Christo faciunt unum compositum, non essentiali, sed substantiali, sive hypostaticum. Nec enim deitas informat humanitatem, sicut anima informat corpus, sed integra et inimista consistens, humanitatem sibi copulat in eadem hypostasi Verbi. Quare proprie Christum solvit Nestorius, docens in Christo duas esse personas, sicut sunt due nature, ac proinde in Christo hominem esse diversum et distinctum a Deo, Christus ergo Deus in humanitate est quasi margarita in concha, ex materia virginea et rore Spiritus Sancti conceptus et concretus, candidissimus per vitæ innocentiam, lucidissimus per sapientie lumen, rotundus per omnis perfectionis possessionem: habens pondus constantiæ, levorem militatis, pretium beatitudinis. Ita noster Salmeron, tom. VII, tract. 11.

Nota: Syrus et Græca legunt: « Omnis spiritus qui non confitetur Christum in carne venisse, ex Deo non est. » Sic quoque legit S. Cyprianus, lib. II *Contra Judæos*, cap. vii, vel viii; Tertullianus, lib. *De Carne Christi*, cap. xxiv, qui tamen non confitetur, legunt, qui negat. Verum passim Latini ceteri legunt: « Omnis qui solvit Christum, ex Deo non est. » Ita legit S. Leo, *epist.* X, cap. v; Prosperus, lib. I *De Vocat. Gent.*, cap. xxiii; Cassianus, lib. V *De Incarnat.*, cap. x; quin et Tertullianus, lib. *Contra Psychicos*, cap. i; Irenæus, lib. III, cap. xviii, et S. Augustinus hic, qui tamen priorem quoque lectionem affert et exponit. Porro in Græcis pro *ἐπιφέρει*, id est confitetur, olim lectum fuisse *ἀντίθετος*, id est solvit, liquet ex Didymo hic, et S. Cyrillo, *De Fide ad Reg. n.*, atque ex eo quod scribit Socrates, lib. VII, cap. xxxii, agens de Nestorio, qui negabat Christum esse Deum, et Beatam Virginem esse Deiparam: « Ignorabat, inquit, in vetustis exemplaribus Catholice Joannis esse scriptum, omnem spiritum qui Jesum solvit, a Deo non esse. Hanc enim sententiam ex vetustis exemplaribus abstulerunt illi, qui divinitatem a dispensatione hominis separare voluerunt. »

Utraque lectio eodem recidit, unaque explicat aliam, scilicet quod solvere Christum idem sit quod negare Christum venisse in carne.

Allegorie solvit Christum qui corpus Christi, puta Ecclesiam, scindit per schisma. « Solvere, » ait S. Augustinus, factis intelligitur: « Ille venit colligere, tu venis solvere. Quomodo non negas Christum venisse in carne, qui disrumpis Ecclesiam, quam ille congregavit? »

Tropologie solvit Jesum, qui ejus unionem, puta gratiam, ab anima fidei per peccatum vel scandalum tollit. Ita Œcumenius. Debemus enim, ut Beatus Paulus inquit, « ubique mortificationem Jesu circumferre, ut et vita Jesu in corpore nostro manifestetur. Qui igitur operantem habet Jesum, et mundo mortuus est, neque amplius mundo, sed Christo vivit, Christumque non in Christi tantum carne, sed in sua quoque circumferit, is est ex Deo. » Hæc Œcumenius. Hoc est, quod ait Sponsa *Cant.* 1, 13: « Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur. »

ET HIC EST ANTICHRISTUS, — tum appellative, quia contrarius Christo: tum potius proprie, quia præcursor Antichristi. Unde Græca habent: « Et hic est Antichristus; » Syrus: « Hic est ab ipso pseudo-christo; » S. Cyprianus, lib. II *Contra Judæos*, cap. vii vel viii: « Qui autem negat in carne venisse, de Deo non est, sed de Antichristi spiritu. » Sic Joannes Baptista vocatur Elias *Matth.* xvii, 12, non in persona, sed in officio et spiritu: quia, sicut Joannes Baptista præcurrit primum Christi adventum, ita Elias præcurrit secundum. Vide dicta cap. ii, vers. 18 et 21: « Quis, ait, est mendax, nisi is qui negat quoniam Jesus est Christus? »

Hic est Antichristus, qui negat Patrem et Filium. »

QUONIAM VENIT, — *ἐγενετα*, id est venit, in præsentem, non in præterito, hoc est, certo venit. Syrus, *quæ audistis venturum.*

ET NUNC IAM IN MUNDO EST, — non in persona, sed in spiritu, puta in suis præcursoribus. Hoc est quod ait Paulus: « Mysterium jam operatur iniquitatis, » II *Thessal.* ii, 7. Ita Lutherus viam stravit Mahometi, et consequenter Antichristo, cum præter alia docuit Turcæ non esse resistendum, idque probat hoc sophismate: Flagello Dei non est resistendum, quia hoc idem est quod Deo flagellanti resistere; atqui Turcæ est flagellum Dei: ergo, etc. Eodem argumento probasset latronibus, furibus et prædonibus non esse resistendum, quia hi omnes sunt flagellum Dei; sed hoc flagellum a iudicibus est flagellandum, quia a Deo est non positive, sed permissive. Et quid hoc aliud erat, quam Christianos omnes subjicere Turcæ, et effecere Turcæ? Quocirca Solymannus, Turcarum Imperator, cum aliquando quævisset a legato Cesaris, quem annum ageret Lutherus? Legato respondente quod 48 ageret, dolere se dixit, quod ob imminentem senectutem non in posterum tantum, quantum antea, semper conatus suos posset adjuvare. De quo Solymanni de se iudicio gloriatur Lutherus, lib. *Symposiac.*, ac Turcicum Cæsarem omnem sibi benevolentiam detulisse iactat. Sic S. Hilarius Constantium Arianum Imperatorem vocavit Antichristum, cujus ignea verba recensui I *Petri* iii, 14.

4. VOS EX DEO ESTIS, FILIOLI, ET (id est idcirco) VICISTIS EUM, — *q. d.* Quia vos, o Christiani, estis a Deo, qui est prima et æterna veritas, idcirco vicistis eum, scilicet spiritum Antichristi, puta spiritum erroris et heresis. Hinc Græca et Syrus legunt *ἀντίθετος*, id est eos, scilicet pseudoprophetas et spiritus erroris, *q. d.* Gratulor vobis, o Christiani, eo quod vicistis hæreticos jam subnascentes, puta Ebionem, Simonem, Menandrum, qui solvunt Christum, eorumque tentationes constanter repudiastis; quin et doctiores ex vobis disputando, ceteri christiane vivendo, eosdem confutarunt. S. Cyprianus, lib. *De Simpl. Prælat.*, legit *νικῶν*, id est vincite illos, ut sit vox adhortantis ad pugnam et victoriam; jam legitur *νικῶντων*, id est vicistis illos, ut sit vox gratulantis et ob victoriam quasi triumphantis. Hoc est quod ait cap. v, vers. 4: « Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum; et hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. »

QUONIAM MAJOR EST QUI IN VOBIS EST, QUAM QUI IN MUNDO. — Dat causam victoriæ, scilicet Christum, ejusque spiritum veritatis, qui regit fideles, quique major est diabolo, ejusque spiritu erroris, qui dominatur in mundo; puta in hominibus mundanis, hæreticis et impiis, qui non nisi caduca bona amant, sperant et prædicant, ut sequitur. Dicit hoc, tum ut commendat fidelibus humilitatem, de suis viribus, sed gratiæ Dei vic-

toriam humiliter acceptam ferant. « Esto humilis, ait S. Augustinus, porta Dominum tuum, esto jumentum sessoris tui. » Vide dicta *Apoc.* vi, 2. Tum ut eos animet ad fiduciam et constantiam in tentationibus, cogitando se magnum habere ducem et protectorem.

Alludit ad illud Evangelii sui cap. xvi, vers. 33: « In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. » Loquitur proprie de tentatione contra fidem, quam afferunt hæretici.

Idem tamen a pari vel simili extendas ad quamvis aliam tentationem. Unde primo, S. Cyprianus, *Exhort. ad martyr.*, extendit ad Martyres, hortando eos ad spem et constantiam. « Nec plus, inquit, ad dejectionem potest terrena potentia, quam ad erigendum tutela divina; » et lib. I, *epist.* 9, ait, « timendas non esse injurias et penas persecutionum, quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnantum. » Probal, dicens: « Major est qui in vobis est, quam qui in mundo. » Quin et ipse Joannes, *Apocalyp.* cap. xii, vers. 11: « Ipsi, inquit, vicierunt eum propter sanguinem Agni et propter verbum testimonii sui, et non dixerunt animas suas usque ad mortem. » Et Ecclesia in hymno Martyrum: « Tu vincis in Martyribus. »

Secundo, Œcumenius extendit ad fidelium et sanctorum contemptum, quod scilicet contemnantur a mundanis et impiis: his enim solatium est, quod major sit Christus, quæ eos magnificat, quam mundus, qui eos contemnit.

Tertio, S. Ambrosius, hom. I *De Eliseo*, in fine tom. I, extendit ad hostes et exercitus hostiles: « Sæpe, inquit, me dixisse memini, quod hostium tumultus bellicosos timere minime debeamus, nec quamlibet copiosam hostium multitudinem formidare, quoniam sicut ait Apostolus: Major est qui in nobis est, quam qui in mundo, hoc est, potentior est ad protegendos famulos suos Christus, quam diabolus ad instigandos inimicos. Quamvis enim idem diabolus colligat sibi turbas, et crudelis eas armet insania, tamen facile destruat, quia melioribus populum suum Salvator circumdat auxiliis. Ait enim Propheta: Immittet angelum Dominus in circuitu timentium eum, et eripiet eos. Quod si angelus homini timentes eum de periculis eripit, non potest timere barbarum qui timetur Salvatore, nec potest metuere hostis impetum, qui Christi præcepta servaverit. » Causam subdit, arma Christi. « Præcepta enim Christi, arma sunt Christiani, et divinus timor terrorem a nobis expellit hostilem. Arma autem hæc nostra sunt, quibus nos Salvator instruxerit, oratio, misericordia atque jejunium. Jejunium enim melius quam murus tectur, misericordia facilis liberat quam rapina, oratio longius vulnerat quam sagitta. Sagitta enim non nisi proxime conspectum percussit adversarium; oratio autem etiam longius positum vulnerat inimicum. » Deinde id confirmat exemplo Elisei,

qui cinctus a Syris vidit castra Angelorum. Unde Giezi famulo suo paventi dixit: « Noli timere; plures enim nobiscum sunt, quam cum illis. O fides sancti Prophete! non timet adversarios quos prospicit, quoniam scit Angelos secum esse quos credit. Non metuit terrenas insidias, quia caelestia adesse sibi novit auxilia. »

Quarto, S. Prosperus, lib. I *De Vocat. Gentium*, cap. XXIV, extendit ad quotidianas fidelium tentationes, ut contra Palagium ostendat ad eas vincendas opus esse gratia Dei: « Victoria ergo sanctorum, inquit, est opus Dei habitantis in sanctis. »

Quinto, S. Gregorius, lib. IV, *epistola* 39, extendit ad insolentias Prelatorum et Principum. Scribens enim Sabiano Diacono, jubet ut resistat Joanni, Patriarchae Constantinopolitano, qui se nuncupabat Episcopum oecumenicum sive universalem, fretus potentia Imperatoris Constantini. « Sed nos, inquit, innotet viam tenebimus, nihil in hac causa aliud nisi omnipotentem Dominum metuentes. Unde tua dilectio in nullo trepidet. Omnia quae in hoc saeculo videt alta esse contra veritatem, pro veritate despiciat; in omnipotentis Dei gratia atque B. Petri Apostoli adjutorio confidat. Vocem veritatis recolat, dicentis: Major est qui in caelis est, quam qui in mundo, et in hac causa quidquid agendum est, cum summa auctoritate agat. Majus est regnum (et reges impios) fastidire, quam accipere, » ait Tacitus. « Majus est regibus imperare, quam regnare, » aiebat Carolus Martellus respuens regnum Francie sibi oblatum.

Sexto, alii extendunt ad quodvis opus arduum, ut quisque fidelis se ad illud exicit et exaorat sibi, dicendo: « Major est qui in me est, quam qui in mundo; » et cum S. Paulo: « Omnia possum in eo qui me confortat, » *Philipp.* IV, 13; et cum S. Cypriano, lib. II, *epist.* 2: « Nihil appetere de saeculo potest, qui saeculo major est, » additque eum « majorem et fortiozem viribus fieri, ut in omnem adversarii grassantis exercitum imperioso jure dominetur, etc. Quidquid sub caelo est, tanquam leve, fallax, inane et amore nostro indignum despiciamus. » Idem tract. *De Orat. Domini*: « Qui renuntiavit saeculo, ait, major est honoribus ejus et regno, et ideo qui se Deo et Christo dedicat, non terrena, sed caelestia regna desiderat; » et cum S. Hilario in *Psalm.* CXXX: « Humiles corde, sed animo excelsi sumus; » portamus enim in capite robur, vires et omnipotentiam Christi. Vidi in Belgio Chlirerham qui minantibus et haereticis respondit: « Neminem vestrum timeo, quia coronam Hispanicam porto in capite. » Idem dicat fidelis: In capite coronam porto, non Hispanicam, sed divinam: ideoque nullum hominum, vel demonum, imo totas inferni vires non metuo, sed ambio, omnesque ad duellum provoco, uti omnes Arianos, totumque orbem provocavit et prostravit S. Athanasius. Nam « si Deus pro nobis, quis contra nos? » *Rom.* VIII. Per Deum quan-

ta fecit S. Paulus, S. Antonius, Simeon Stylites, S. Franciscus, S. Vincentius, omnesque virgines, heroes et martyres? Eadem per eundem nos possumus, « qui triumphat, » id est, triumphare facit « nos in Christo, » *II Corinth.* II, 14 id promissit ipse per Isaiam, cap. LVIII, 14, dicens: « Sustollam te super altitudines terrae, » ut in caelo quasi aquila habitans, despicias quidquid est in mundo, *Job* XXXIX, 27. Vidit hoc per umbram et secutus est Seneca, sed non assecutus. Sic enim scribit *epist.* 84: « Querendum est quid sit quod non fiat deterius in dies. Quid hoc est? animus; sed hic rectus, bonus et magnus. Quid aliud voces hoc, quam Deum in humano corpore hospitem? » Ferunt Olympum montem adeo esse excelsum, ut supra nubes, nullis agiletur ventis, nullis turbinibus. Talis est animus excelsus, supra terrena omnia erectus, in caelo habitans, qui nullis mortalium laudibus, nullis minis et terroribus a recto dimoveri se sinat.

5. *IPSE DE MUNDO SUNT, IDEO DE MUNDO LOQUUNTUR, ET MUNDO EOS AUDIT.* — *g. d.* Haereticus non sunt ex Deo, sed ex mundo, quia amant opes, honores, voluptates mundi, de iisque loquuntur et praedicant. Unde mundani, qui non nisi mundana sapiunt, libenter eos audiunt. Similes enim habent labra lactuosa, ut vulgatum habet proverbium, *Ita Oecumenius*, « Haereticus est, ait S. Augustinus, lib. *De Utilit. credendi*, cap. I, qui aliquid temporalis commodi, et maxime gloriae, principatusque sui causa, falsas ac novas opiniones vel gignit, vel sequitur. » Tertullianus, lib. *De Praescrpt.*: « Omnes haeretici, inquit, tument, omnes sententiam pollicentur. » Et S. Hieronymus in *Abdiam*: « Quis haereticorum in superbiam non extollitur? » Rursus S. Augustinus, lib. *De Pastoribus*: « Una, ait, mater superbia omnes haereses genuit, sicut una mater nostra Catholica omnes Christianos fideles toto orbe divisos. » Idem, lib. IV in *Julianum*, cap. IX, haereticos confert cimicibus, « qui dum vivunt mordent, mortui autem foecent. » Tropologie hanc sententiam recte adaptat hominibus mundanis, qui non nisi mundana, id est detractoria, spurca, insulsa, ridicula, fatua et vana loquuntur, ideoque a suis similibus mundanis libenter audiuntur.

6. *NOS EX DEO SUMUS: QUI NOVIT DEUM, AUDIT NOS; QUI NON EST EX DEO, NON AUDIT NOS.* — juxta illud Christi: « Qui vos audit, me audit; qui vos spernit, me spernit, » *Luc.* X, 16. « Nos, » scilicet fideles omnes baptismo regenerati et charitate praediti: ita S. Augustinus, Oecumenius et Lyranus. *Secundo*: « Nos, » scilicet praedestinati, ait Dionysius. *Tercio* et genuine: « Nos, » scilicet Apostoli. Haereticis enim, quos jam dixit esse ex mundo et de mundo loqui, id est, mundanas et carnales cupiditates docere, ait Oecumenius, opponit Apostolos, qui ex Deo nati et caelesti doctrina imbuiti, ab eoque missi, docent ambire spiritualia, caelestia et divina. Unde « qui novit » praedice « Deum, »

id est, Deum amat, « hic audit nos, » puta me Joannem, meique similes Apostolos et viros Apostolicos; « qui » vero non amat Deum, ideoque « non est ex Deo, » sed ex mundo, hic non audit nos. Unde subdit: « In hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris, in hoc scilicet, quod qui audit nos, habet spiritum veritatis; qui non audit nos, spiritum habet erroris, » ait S. Augustinus. Rursus in hoc, quod haeretici qui aguntur spiritu erroris, doceant mundana; Apostoli vero et Apostolici Doctores ex Deo nati doceant divina, *g. d.* Dixi: Probate spiritus utrum ex Deo sint; jam de modum probandi, scilicet hoc signo dignoscetis veros Apostolos a falsis et haereticis, quod veri ament et doceant vera et divina, falsi ament et doceant falsa et carnalia. « Nos ergo ex Deo sumus, » quia, ut ait Oecumenius, « a mundanis concupiscentiis abhorremus, et de futura vita solliciti contemnimus omnia caduca et mortalia bona. » Alludit ad illud Christi in Evangelio, cap. X, vers. 16: « Oves, etc., vocem meam audiunt; » et cap. VI, vers. 46: « Omnis qui audit a Patre et didicit, venit ad me; » et cap. VIII, vers. 47: « Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis. » Vnde S. Hieronymus *ad Heliodorum*: « Absque notitia creatoris sui homo peccatus est. »

7. *CHARISSIMI, DILIGAMUS NOS INVICEM.* — Haec recte coherent praecedentibus. Dedit enim lessemar et signum quod dignoscatur spiritus veritatis a spiritu erroris, puta quod secretantur Apostoli ab haereticis, scilicet quod Apostoli doceant amare divina, haeretici mundana et carnalia. Nunc particulatim et quasi in individuo ipsorum cupiditatis, sed spiritus veritatis est spiritus charitatis: puta erronei et haeretici docent diligere honores, opes, Venerem et ventrem proprium: at Apostoli docent diligere Deum et proximum. Quare, charissimi, ut sequamur spiritum veritatis, non erroris, spiritum Apostolorum, non haereticorum, « diligamus nos invicem. » Rationem subdit:

QUIA CHARITAS EX DEO EST. — *g. d.* Spiritus veritatis est spiritus charitatis, ut diligamus invicem; quia sicut veritas, ita et charitas est ex Deo, imo Deus ut est ipsa prima et aeterna veritas, ita magis et potius est ipsa summa et increata charitas. Unde consequenter sequitur, quod « omnis qui diligit (amore non naturali, sed supernaturali, puta charitate), ex Deo natus est, » quia renatus est fide et charitate, quae ex Deo est, factus est filius Dei; charitas enim est habitus supernaturalis tribuens animae facilitatem diligendi Deum et proximum. Porro ex Deo natus est, « ea generatione, vel potius regeneratione, quae potestatis est, non naturae. Adoptio enim potestatis est, generatio proprietatis, » ait S. Ambrosius, lib. IV *De Fide*, cap. IV. « Ut cognoscat Deum, » non solum speculative, sed et practice, quia Deum quem cog-

noscit esse summum bonum, *caritate* amat. Rursum amor facit ut homo plenus cognoscat et quasi gustu spirituali sentiat et sapiat Deum: qui sensus et sapior in tantum crescit, in quantum crescit amor, praesertim quia Deus amanti seipsum manifestat, et clarius revelat per internas illustrationes, inspirationes, consolationes et gustus, juxta illud promissum Christi: « Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum, » *Joan.* cap. XIV, vers. 21; et *Apostol.* cap. II, vers. 17: « Vincendi dabo manna absconditum, » etc.

Nota: « Charitas ex Deo est, » *primo*, quia charitas essentialis increata promanat naturaliter ex ipsa essentia divina, sicut calor ab igne: imo charitas est ipsa essentia divina. *Secundo*, quia charitas notionalis est Spiritus Sanctus, hic enim quasi amor notionalis procedit ex Patre et Filio per actum amoris, non per invicem infinito amore diligunt. Ita hunc locum intelligit Hugo et Magister sententiae in I, dist. 31. Quare minus recte Origenes, homil. I in *Cant.*, et Hugo per charitatem accipiunt Filium, qui est ex Deo, quia a Deo genitus. Filius enim a Patre procedit, non ut amor et charitas (hoc enim est proprium Spiritus Sancti), sed ut verbum mentis ac notionalis veritatis.

Tercio, charitas creata est ex Deo, quia est donum summum et nobilissimum Dei, juxta illud *Roman.* V, 5: « Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, » etc., non quasi charitas qua diligimus Deum sit ipse Deus, sive Spiritus Sanctus, uti voluit Magister in I, dist. 37: hic enim est exploratus error; sed quod Deus, qui est charitas increata, charitatem creatam qua eum diligamus, inspiret et in nobis accendat, sicut lumen illuminans producit lumen illuminatum, ait S. Augustinus, *XII Confess.* xv. Et hoc proprie hic intendit S. Joannes, quod tacite simul significat hoc donum non esse nostrarum virium, sed assidua prece postulandum a Deo, ait S. Augustinus, *De Gratia et lib. arbit.*, cap. XVII, ubi et addit: « Quid aliud est charitas, quam bona voluntas? » Rursus significat charitatem, quae idem est quod gratia, aut individua gratiae comes, esse virtutem maxime divinam, quae nos faciat consortes divinae naturae, ait Philo Carpathius in cap. IV *Cantic.*

Quarto, charitas est ex Deo, quia Deus prior nos dilexit, *Joan.* IV, 19, et amando nos ad redamandum necedit, praesertim cum sua viscera, puta Filium suum unigenitum ex immenso amore nobis per incarnationem fratrem dedit, juxta illud: « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, » *Joan.* III, 16. Hanc rationem dat hic vers. 9.

Quinto, charitas ex Deo est, quia Dei lege sancta est, et crebro uniceque commendata. Totus enim Decalogus non est aliud, quam lex charitatis Dei et proximi, juxta illud: « Omne mandatum in hoc verbo instauratur: Diliges proximum

tum sicut teipsum; plenitudo ergo legis est dilectio, » *Rom.* XIII, 9.

Hinc sequitur quod Deus in se sit charitas formalis, in nobis autem causalis, idque omni genere cause, puta materialis, quia ipse est obiectum charitatis nostræ; formalis, quia ipse ejusdem est exemplar; efficientis, quia ipse eam in nobis producit; finalis, quia ipse finis est noster et amoris nostri.

Denique amor naturalis est a natura, carnalis a carne, mundanus a mundo, supernaturalis vero, puta charitas, non nisi a Deo. Vide S. Chrysostomum, hom. 1 in *epist. ad Coloss.*, et Cassianum, *Collat.* XVI, cap. II.

8. QUI NON DILIGIT, NON NOVIT DEUM. — Versu præced. dixit S. Joannes: « Omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum; » nunc idipsum probat a contrario, quod « qui non diligit, non novit Deum; » cujus rationem subdit: « Quoniam Deus charitas est, » *q. d.* « Qui non diligit Deum et proximum, esto speculative noscat Deum, prætiæ tamen, id est, experimentaliter et sapide « non novit Deum; » sicut mellis saporem et dulcedinem nemo novit per experientiam et saporem, nisi qui illud gustat et sapit: sicut enim sapor sapiendo, ita amor amando prætiæ cognoscitur, gustatur et sapitur. Unde Syrus hæc invertit hoc modo: « Quoniam Deus charitas est, et quisquis non diligit Deum, non cognoscit Deum. » Quocirca licet, ut advertit Didymus et Cajetanus, potius S. Joannes pari modo dicere: Qui non scit, non novit Deum, quia Deus scientia est: qui non sapit, non novit Deum, quia Deus sapientia est: qui non potest, non novit Deum, quia Deus potentia est: qui non est patiens, non novit Deum, quia Deus patientia est: qui non est humilis, non novit Christum, quia Christus humilitas est, etc. Maluit tamen dicere: « Qui non diligit, non novit Deum, quoniam Deus charitas est, » tum quia agit de charitate, non de scientia, sapientia, potentia, etc.; tum quia plenus charitate Dei et Christi non nisi eam spirat, in eaque deliciatur: nam, ut ait S. Bernardus, *serm. 83 in Cantic.*, inter sponsum et sponsam, puta inter amantes, nulla alia connexio querenda præter amare et amari, quia sponsus iste non modo amans, sed et amor est. Hoc est quod ait Jeremias, *cap. XXI*, vers. 3: « Charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans tui. » Quocirca S. Joannes charitatem hic opponit cupiditati, omnique amoris mundi, et cuius illecebræ mundanæ; tum denique quia charitas uti omnium dotum et virtutum, ita et omnium Dei attributorum est princeps et regina.

QUONIAM DEUS CHARITAS EST, — tum formalis et increata, eaque vel essentialis vel notionalis, tum causalis et creata, idque per omnia genera causarum, uti paulo ante dixi. In Deo enim Deique essentia ob summam perfectionem et simplicitatem nulla sunt accidentia; sed quæ in nobis sunt

accidentia, in Deo sunt idem cum essentia, uti sapientia, bonitas, amor, potentia sunt ipsa essentia divina, sicut contra Gilbertum definitum Concilium Remense. Vide S. Bernardum, *serm. 80 in Cant.* Porro Deus est charitas tum in abstracto, tum in concreto; quia est tum summa dilectio, tum summo diligens, ideoque vicissim a nobis summe diligendus et redamandus, *q. d.* Deus est charitas, quia summe nos dilexit: nam hujus suæ charitatis evidentissimum dedit indicium, cum pro nobis salvandis dedit imitari Filium suum unigenitum. Hoc proprie intendit S. Joannes: ita enim se explicavit vers. seq. Hinc primo, S. Augustinus et Beda docent eum qui proximum non diligit, contra Deum peccare, quia Deus charitas est. Ex adverso S. Augustinus, *lib. VIII De Trinitate*, cap. VII: « Qui proximum, ait, diligit, consequens est ut ipsam præcipue dilectionem diligit; Deus autem dilectio est: consequens est ergo ut præcipue Deum diligas. »

Rursum S. Chrysostomus, *serm. De fide, spe et charitate*, docet nil cum charitate posse comparari, cum ipsa sit Deus, qui est incomparabilis. Secundo, Origenes, *Proleg. in Cantic.*, infert charitatem in nobis perseverare debere, ferrique in res spirituales, eo quod Deus sit spiritus jugiter perseverans et immortalis. Tertio, Gagneus infert nos certos esse quod Deus supra modum nos diligit, eo quod sit ipsissima charitas. Quarto, hinc Patres inferunt charitatem cæteras omnes virtutes imperare et complecti: illas enim imperat et complectitur Deus. Unde S. Cyrillus in *cap. XII S. Joannis* ait, « Charitatem omni virtute constare. » Joannes et S. Paulus I *Corinth.* XIII, 1: « Charitas, ait, patiens, benigna est, » etc. Vide ibi dicta, et S. Gregorium, *lib. X Moral.*, cap. VII et VIII, alias IV.

9. IN HOC APPARUIT CHARITAS. — Hic declarat cur dixerit: « Deus charitas est, » quia scilicet Deus immensam suam in nos charitatem declaravit, mittendo Christum in carnem pro salute nostra, ut hac ratione nos ad se redamandum invitaret, simulque legem et modum redamandi, quasi in viva idea et exemplari præscriberet, uti in sequentibus explicat S. Joannes. Nam « qui proprio Filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? » ait Paulus *Rom.* VIII.

Alludit ad illud Evangelii, *cap. III*, vers. 19: « Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam. » « Ecce, ait S. Augustinus, « ut diligamus Deum hortationem habemus: quomodo possemus illum diligere, nisi prior ille diligeret? Si pigri eramus ad amandum, non simus pigri ad redamandum. Prior amavit, sed iniquitatem solvit; iniquus amavit, sed non ad iniquitatem congregavit; ægrotos amavit, sed sanandos visitavit. Deus ergo dilectio est, in hoc manifestata est dilectio Dei in nobis. » Patheticè docetque S. Paulinus agens de

S. Magdalena, *epist. 4 ad Severum*: « Ergo, inquit, illum amemus, quem amare debitum est. Illum osculemur, quem osculari castitas est. Illi subiciamur, sub quo jacere super mundum stare est. Propter illum deiciamur, cui cadere resurrectio est. Illi commoriamur, in quo vita est: in quo et mortui vivimus: qui vicissim nobis hoc esse dignetur, quidquid illi fuerimus servuli sui, » etc.

10. IN HOC (SCILICET CHRISTO, AIT DIDYMUS. PLANIUS ALII, « IN HOC, » ID EST IN HAC RE, PUTA IN DEI DILECTIONE, QUAE, UT SEQUITUR, PRIOR DILEXIT NOS, IDEOQUE FILIUM SUUM MISIT IN CARNEM) EST (ET CLARISSIME MAGNITUDO, EJUS ERGA NOS) CHARITAS, — id est charitatis magnitudo et immensitas. S. Joannes, dilectus Christi, charitatis Dei præconio non satiatur, sed jugiter illam, ceu vinum quo plenus erat, eructat. Hic ergo eandem ponderat et exaggerat ex eo, quod Deus nulla dilectione, nullo officio vel obsequio nostro provocatus, imo multis injuriis et sceleribus nostris offensus, « prior dilexit nos, » dum nos peccatores suos inimicos et hostes, ipsam fugientes et aversantes insectus charitate prævertit, ut ad se reductos salvaret. Nam « ad hoc nos dilexit, ut diligamus eum, ait S. Augustinus, ideoque misit Filium suum propitiationem, » qui scilicet esset propitiator et victima propitiatis, « qui conceptum pro peccatis nostris; » unde S. Augustinus legit *litatorem*, idque exponit *sacrificatorem*. Prior, ait S. Bernardus, *sermone 9 in psalm.* *Qui habitat*, Deus dilexit nos, quia ab æterno, juxta illud: « Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate, » *Ephes.* I, 4. Denique S. Augustinus hic, *tract. 9*: « Dillexit, inquit, impios, ut faceret pios; dilexit injustos, ut faceret justos; dilexit ægrotos, ut faceret sanos. »

Vide hic quam elevate sint viæ Dei a viis hominum. Homines enim, si quis eos contemnat, vexet, spoliat, imo rideat et levi injuria afficiat, illico se contrahunt, aversantur, fugiunt, imo odio prosequuntur afflicte, ac par pari, imo majorem vindictam, ei irrogare cogitant. At Deus ab hominibus contemptus, irrisus, honore spoliatus, et mille injuriis affectus, dilatat erga eos viscera charitatis, charitate cum eorum odio certat, odio excitatur ad amorem; odium Deo est flabellum charitatis, imo odium amore infinito superat, absorbet, obruit et extinguit, perinde ut rogius ingens guttulam aquæ absorbet. Dei ergo propria est beneficentia et charitas in inimicos et hostes, ut scilicet eos amore et gratia præveniat, ac ex inimicis amicos, filios et hæredes efficiat, imo ex maximis peccatoribus maximos efficiat sanctos: uti ex Saulo fecit Paulum, ex latrone præconem suum in cruce, ex peccatrice Magdalena, hoc est speculum ponite

tis. Idipsum celebrat et admiratur Paulus: « Fidelis, inquit, sermo et omni acceptione dignus, quod Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum; sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Jesus omnem patientiam, ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam, » *1 Timoth.* I, 15.

Hanc Dei et Christi in se charitatem imitatus Paulus, Judæos, licet juratos suos hostes, omni modo Christo lucrifacere satagit, et crescentibus eorum odiis, crevit et magis accensus est in eos amor illius, adeoque pro iis optavit fieri anathema, *Roman.* IX, 2. Simili modo S. Magdalena ut amorem amoris rependeret, sua omnia, seque ipsam devotivè Christo. Idem fecere cæteri Sancti. Hanc Dei charitatem nobis quoque imitandam hic proponit S. Joannes. Unde subdit:

11. CHARISSIMI, SI SIC DEUS DILEXIT NOS, ET NOS DEBEMUS ALTERUTRUM DILIGERE. — « Si » non est dubitans, nec condicionalis, sed asseverans et causale, idem valens quod *quia, q. d.* Quia sic Deus dilexit nos. Simili modo ait Christus: « Si, id est *quia, ego lavi pedes vestros Dominus et magister, et vos debetis alteri lavare pedes, » Joan.* XIII, 14.

Dicit tamen Joannes potius *si*, quam *quia*, ad majus pondus et pathos, quasi admirans et obstupescens ad amorem Dei infinitum, cujus proinde nulla cum nostra possit esse æqualitas vel proportio. Unde solerter ex illo antecedenti, ac si sic Deus dilexit nos, non infert: « Ego et sic nos debemus Deum diligere; » hoc enim est impossibile, ut scilicet sic Deum amemus, sicut ipse amavit nos: nec enim amorem Dei æquare, vel ex minima parte possumus; sed infert: « Et nos debemus alterutrum diligere, » *q. d.* Cum non possimus amori divino par pari reddere, saltem diligamus invicem pro modulo nostro. Quod enim proximo facimus, Deus sibi factum æstimat, *Matth.* XXV, 40; idque, tum quia proximus est imago Dei, tum quia Deus nullius nostrum indigens sibi substituit proximum, ut in illam egerent amorem nostrum erga Deum expromamus, amando et succurrendo illi propter Deum. Jussit itaque et sanxit hunc proximi amorem enixe Deus, quia homo homini est similior et vicinior, quam Deus. Si ergo Deus adeo dissimilis et supereminens hominem sic dilexit, quanto magis homo hominem sibi congenera, et per omnia similem diligere debet? ita (Eusebius): « Si Deus, inquit, ita nos amavit, qui nullam cum natura ejus communicationem habemus, multo magis etiam nos amare eos qui cognati nobis sunt, debemus; et cum cognoscamus bonum quod ex charitate proficiscitur, id mutuo nobis præstare. »

Adde, et nos complecti etiam proximos, *q. d.* Si Deus omnes naturæ nostræ consortes, ipse licet ejus exors, suo amore dignatus, imo tanta charitate complexus est, quanto magis decet nos

eadem complecti invicem, qui omnes ejusdem naturæ sumus participes, in eaque pares. Vere S. Augustinus hic tractat. 7: « Dilige, ait, et quod vis fac: sive taceas, dilectione taceas: sive clames, dilectione clames: sive emendes, dilectione emendes: sive parcas, dilectione parcas. Radix sit intus dilectionis: non potest de ista radice nisi bonum existere. » Porro, si Christus sic dilexit nos, ut pro nobis animam poneret, multo magis nos debemus pro proximorum salute animam ponere. Praxim unam hujusce rei quotidie obviam assignat Abbas Pastor in *Vitis Patrum*, lib. V, cap. xvii, num. 40: « Non est, inquit, aliquid majus dilectione, etiam ut ponat quis animam suam pro proximo suo. Nam si quis audiens sermonem tristem certet et sustineat, ac non recontristet, vel etiam si læsus in re aliqua patienter tulerit, non retribuens contristanti atque lædenti sa. eo modo hujusmodi homo suam suam ponit pro proximo suo. »

12. DEUM NEMO VIDIT UNQUAM. — Quorsum hoc hic ingerit S. Joannes? Primo, S. Augustinus ingeniosus, quam germanicus sic adaptat, q. d. Deus est invisibilis, ac proinde non oculo, sed corde quaerendus est; avocandum ergo est cor a sensibus, ac dandum dilectioni: hac enim tenetur Deus, qui non est aliud quam dilectio. « Ubi est, inquit, iste oculus? Audi Evangelium: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, etc. Si vis videre Deum, Deus dilectio est. » Pergit S. Augustinus: « Qualem faciem habet dilectio? qualem formam habet? qualem staturam habet? quales pedes habet? quales manus habet? potest dicere; habet tamen pedes, nam ipsi ducunt ad ecclesiam; habet manus, nam ipse pauperi porrigit; habet oculos, nam inde intelligitur ille qui eget. Beatus qui intelligit super egenum et pauperem. Habet aures de quibus dicit Dominus: Qui habet aures audiendi, audiat. Non sunt enim membra distincta per loca, sed intellecta totum simul videt. Qui habes charitatem, habita, et inhabitaberis: mane, et manebit in te. » Et inferius: « Sed et si sævis aliquando propter correctionem dilectionis, propterea de columba demonstrata est charitas, que venit super Domini. Species illa columbe, in qua venit Spiritus Sanctus, in quo nobis charitas infunderetur. Quare hoc? Fel columba non habet, tamen rostro et pennis pro nido pugnat, sine amaritudine sævit. Hoc facit et pater quando filium castigat, sed ad disciplinam castigat, sicut dixi. Amor ergo sævit, charitas sævit, quo modo? sine felle, more columbino, non corvino. »

Secundo et genuine, hæc verba partim dant causam cur ex antecedenti: « Si sic Deus dilexit nos, » intulit: « Et nos debemus alterutrum diligere, non Deum, uti inferendum videbatur, quia scilicet Deum videre, et beneficiando diligere non possumus: hinc vice Dei beneficiando proximo quem videmus, testamur amorem nos-

trum erga Deum, quem videre, cuique beneficiare non valeamus. Partim invitent ad amorem proximi, coherentque cum sequentibus, q. d. Studiose diligite proximum: hanc enim dilectionem sibi factam reputat Deus, licet enim eum non videamus, tamen si proximum diligamus, ipse invisibilis erit nobis presentissimus, adeoque sedem et thronum suum in anima nostra manens constituet, imo charitas illa in anima nostra plene exprimetur et perficietur. Eius Œeumenius. Ratio est, quia charitas invisibilis et divina Deo invisibili nos conjungit et confederat. Adde, quod Deus in se invisibilis videatur in proximo visibili: hic enim Dei est imago.

Nota: « Deum nemo vidit unquam, » scilicet per essentialiam, sive facie ad faciem in hac vita. Unde probabiliter docent Doctores, nec Moesem, nec Paulum, nec alium purum hominem (Christus enim vidit Deum, sed ipse erat Deus homo) in hac vita vidisse divinam essentialiam, juxta illud *Exod. xxxiii*: « Non videbit me homo, et vivet, » licet contrarium opinentur S. Augustinus, et ex eo S. Thomas. Vide dieta II *Corinth.* xii, 4.

Rursum, « Deum nemo vidit unquam, » sed nec videre potest, per vires naturæ, ut voluerunt Anomei et Eunomiani, quos refutat S. Chrysostomus et Basilus, lib. I *Contro Eunomium*; ac postea Begardi et Beguine. Beati enim in oculo vident Deum, sed per vires gratiæ: unde ibi mens eorum elevatur, et alium quasi accipit oculum ordinis divini, puta lumen gloriæ, quo videat Deum. Hæc phrasi ergo significat S. Joannes Dei majestatem adeo esse sublimem, adeoque transcendere non tantum res omnes creatas, sed et intellectus omnium tam angelorum, quam hominum, ut licet ipse sit lux splendidissima, tamen ob sui puritatem, subtilitatem et sublimitatem a nulla mente vel oculo creato videri possit. Citat eandem sententiam S. Joannes, *Evangelii* i, 18; sed ibi applicat Dei cognitioni, hic vero dilectioni ejusdem. Ibi enim ait: « Deum nemo vidit unquam; unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit, » q. d. Hæc que dixi de divinitate Verbi et Dei Patris, adeo sublimia sunt, ut, cum nemo mortalium præter Filium, Deum viderit, nemo etiam præter Filium, ne Moesem quidem, hæc perfecte hominibus enarrare poterit: quocirca « unigenitus Filius qui est in sinu Patris, » id est, qui Patri est intimus, conjunctissimus, hominiosus, utpote ab eo genitus, ac consequenter sapientiæ et consiliorum ejus omnium est participes, « ipse » veniens in carnem ea nobis « enarravit. » Ita S. Chrysostomus, Cyrillus, Augustinus, Theophylactus, Euthymius ibidem. Sic Nabuchodonosor Daniele ob interpretationem somni divini ita compellat, cap. iv, vers. vi: « Daniel, cui nomen Baltasar, secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso. » Hic vero eandem applicat dilectioni, q. d. Deus est invisibilis, ac poinde ab homine uni-

dilectionis officium percipere potest, quia transcendit omnes hominum opes, æque ac oculos et actiones, juxta illud *Daniel*, cap. ii, 11: « Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conversatio. » Idem tamen tanti facit dilectionem, et eos qui diligunt proximos, ut ex summo cœlorum vertice ad eos se inclinet, et quasi descendat habitetque et maneat in cordibus eorum. Hoc est quod ait Paulus: « Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum videt, nec videre potest, » I *Tim.* cap. vi, vers. 16. Vide ibi dieta.

Denique S. Cyrillus Hierosolymitanus, initio *Catechesis* 9, cenet Deum non posse videri oculis corporeis, quia ipse est incorporeus, ac proinde ipsum cœlum quasi velum pretendisse oculis nostris, ne fulgore divinitatis nos excœcarent, imo occideret. Hoc falsum est nisi commode exponatur, scilicet hoc modo, quod Deus licet in se incorporeus, habitans tamen in cœlo empyreo, quod corporeum est, et corporibus Beatorum se suamque gloriam ostendens, tantam lucem sensibilem ibidem spargat, que sui majestatem quodam modo representet, ut illa oculis Beatorum excœcarent, imo eos occideret, nisi divina virtute fulcirentur et conservarentur. Qua de causa angelos representantes Dei gloriam, Mosi apparens in corpore assumpto, dorsum et duntaxat ostendit, utpote in quo erat lux temperatior: facies enim ejus ita radiabat, ut Moyses oculos excœcasset, juxta illud: « Posteriora (id est dorsum) mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. » Vide dieta *Exod. xxxiii*, 23, et *xxxiv*, 6. Hinc apud veteres pervagata erat opinio, eum qui vidisset Deum, puta angelum Deum representantem in corpore assumpto, moriturum, juxta illud Manue, patris Samsonis, viso angelo: « Morie morieris, quia vidimus Domini, » *Judic.* xiii, 22.

Hinc S. Epiphanius, in VII Synodo, *Act.* vi, docet Deum secundum se non posse ullam imaginem exprimi, quin et Moesem velans Judeis Dei imaginem, causam dat: « Vocem verborum ejus audistis, et formam penitus non vidistis, etc. Non vidistis aliquam similitudinem, ne forte decepti faciat vobis sculptam similitudinem, » *Deuter.* cap. iv, vers. 12 et 15.

CHARITAS EJUS IN NOBIS PERFECTA EST. — « Perfectum » est, quod omnibus suis partibus quasi numeris integratur et completur. Charitatis autem partes et officia sunt duo: primum, diligere Deum; secundum, diligere proximum. Quare si solum prius habeat charitas, ut scilicet diligat Deum, imperfecta est; perficitur vero et completur, si accedat secundum, scilicet si se extendat ad proximum. Rursum charitas qua diligimus Deum, perficitur per charitatem proximi, quia proximum non ob aliud quam propter Deum diligimus; amor ergo proximi propter Deum perficit amorem Dei, quia id quod est ratio cur ametur alia, et ipse unum magis amat. Cum

ergo propter Deum amamus proximum, multo magis amamus ipsum Deum.

Secundo, hæc accipi possunt de charitate, non nostra, sed Dei: hoc enim significat *æ ejus*, q. d. Deus licet sit invisibilis, per charitatem tamen manet in nobis, quin et charitate perfecta se nos diligere ostendit, dum in nobis manens efficit, conservat et auget in nobis charitatem, que non tantum ipsum, sed et proximum propter ipsum diligamus. Hunc sensum innuit versus sequens, et S. Augustinus: « Ama, inquit, eum qui in te cepit habitare, ut perfectus inhabitatio faciat te perfectum. »

Porro, charitas maxime perficitur dilectione inimicorum, si scilicet ultra amicos se extendat ad æmulos, hostes et persecutores. « Ignis charitatis, ait S. Augustinus hic, tract. 7, prius occupat proxima, et sic se in longinquiora distendit, anlea in fratrem, deinde in ignotum, postea in adversarium. » Et inferius docet nos debere diligere inimicos, sicut medicus diligit ægros et phreneticos: « Sæviti, inquit, in te homo: ille sævit, tu deprecare; ille odit, tu miserere. Febris anime ipsus te odit, sanus erit et gratias tibi agat. Quomodo medici diligit ægros? volunt ut semper ægrotent? Ad hoc diligit ægros ne ægroti permanent, sed ut ex ægrotis sani fiant; et quanta plerumque patiuntur a phreneticis? quales contumelias verborum? plerumque et percutiuntur: persequitur ille febrim, ignoscit homini. Et quid dicam, fratres? Amat inimicum suum, imo odit inimicum suum: morbum ipsum enim odit, et amat hominem a quo percutitur, odit febrim. A quo enim percutitur? a morbo, ab agrotatione, a febre. Illud tollit quod adversatur, ut remaneat illud unde grauletur. » Et inferius: « Unum ægrotum flebam qui te oderat, jam duos plango si et tu odisti. Sed persequitur rem tuam; ideo illum odisti, quia angustias tibi facit in terra: noli pati angustias, migra in cœlum sursum, cor ibi habebis ubi latitudo est, ut nullas angustias patiaris in spe vite æternæ. Quodammodo ferramentum Dei est, quo saneris, ipse inimicus tuus. De illo te curat, opta ut ille sanetur. »

13. IN HOC COGNOSCIMUS, QUONIAM IN EO MANEMUS, ET IPSE IN NOBIS, QUONIAM DE SPIRITU SUO DEDIT NOBIS. — « De spiritu, » id est, participium Spiritus, puta gratiam et charitatem, que sunt dona Spiritus Sancti. Vel, « de spiritu, » id est, spiritum suum dedit nobis, puta spiritum charitatis: sic enim Hebræi verba contactus, quale est *dedit*, construunt eum præpositione *ex*, vel *de*, cum ablativo.

Versu præcedenti dixit Deum per charitatem manere in nobis, et consequenter nos in Deo; sic enim manet amans in amante et in amato: tam enim Deus est amans nostri, quam nos Dei. Hic idipsum inculcat, exaggerat et quasi ratione confirmat. Ratio est talis: qui habet spiritum Dei, hic manet in Deo, et Deus in eo; atqui qui